

بررسی نظرات کتابداران شهرستان اهواز در مورد ورود نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای به کتابخانه‌ها

فاطمه سعدونی
کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی
fatemeh2459@yahoo.com

چکیده:

روند کار کتابخانه.
۲. تعیین میزان ضرورت وجود نرم‌افزار در کتابخانه از دیدگاه کتابداران، روش تحقیق بکار رفته در این مقاله توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه مورد مطالعه در تحقیق را نیز ۱۱ کتابخانه شهرستان اهواز تشکیل می‌دهند که به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. در پایان مقاله پیشنهادی جهت بهبود وضعیت موجود در کتابخانه‌ها ارائه شده است.

نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای فارسی در اواخر دهه ۱۳۶۰ تولید شده‌اند، و این دهه را باید شروع رایانه‌ای کردن کتابخانه دانست، ولی در دهه ۱۳۷۰ است که رایانه‌ای کردن کتابخانه رواج زیادی پیدا کرده است و اکثر کتابخانه‌های بزرگ کشور به رایانه‌ای کردن امور خود پرداخته‌اند.
مقاله حاضر با بررسی نظرات کتابداران در مورد ورود نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، دو هدف را دنبال می‌کند: ۱. تعیین میزان تأثیر کیفی نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای بر

مقدمه:

نوع جدیدی از انقلاب:

در طول تاریخ، کتابخانه‌ها و کتابداران از انقلاب‌های تاریخی و اجتماعی بسیاری به سلامت گذشته‌اند، اما تنها انقلاب دیجیتالی است که شیوه کار ما را تغییر خواهد داد، مجموعه‌های ما را تعریف می‌کند و به اجزای ما مدد می‌رساند. مسأله‌ای که با آن مواجه می‌شویم دوره جدیدی از چالش است که با تکنولوژی به حرکت در می‌آید و اغلب نیاز به فراگیری مجدد دارد. چالش‌های گذشته برای همیشه جالب باقی خواهند ماند، اما ابزارهای موجود تغییر می‌کنند و ما باید

استفاده از آنان را بیاموزیم. حتی زمانیکه ما ابزارها را شکل دهیم، آن‌ها ما را شکل خواهند داد. شاید چیزی قابل ملاحظه‌تر از خود تغییر، توانایی انسان در پاسخگویی به آن با سازگاری و نوآوری است. شوشانازابوف، روانشناس اجتماعی درباره تأثیر تحولات اجتماعی که از تکنولوژی سرچشمه می‌گیرد چنین اندیشیده است: حساسیت‌های قدیمی در مقابل نوعی ترس اجتماعی رنگ باخته‌اند و با سازگاری ما به خواسته‌های زمانه متحول، از بین رفته‌اند. (گراهام، ۱۹۹۶، صص. ۱۴۴-۱۴۵).

اهمیت کامپیوتر و نرم افزارهای کتابداری برای کتابداران:

این روزها در نظر کتابداران، کامپیوتر نشانه تشخیص است. اگر یک کتابدار اعتراف کند که در کتابخانه ای که هنوز کامپیوتری نشده است کار می‌کند، تصور می‌شود که محل کار او کوچک و یا عقب مانده است. به همین دلیل معمولاً کتابدار به دنبال این اعتراف، شرمگینانه اضافه می‌کند که کامپیوتری کردن کتابخانه مورد بررسی است.

بدون شک کسانی که در دنیای امروز راه خود را از الکترونیک جدا می‌کنند، متهم به گمراهی می‌شوند.

خودکار کردن کتابخانه پروژه ای بزرگ است که مستلزم توجهات عملی مثبت، و سنجش دلایل موافق و مخالف است و این نکته باید کاملاً درک شود که کامپیوتر با گذشت زمان ماهیت و شیوه رابطه با کتابخانه را تغییر خواهد داد. مثبت بودن یا نبودن این تغییر بستگی به سه چیز دارد:

نخست، چگونگی ورود کامپیوتر به کتابخانه؛ دوم، میزان معقول بودن توقعات و انتظاراتی که از کاربرد کامپیوتر داریم و سوم، میزان انطباق هدف های مورد نظر با شرایط عینی کتابخانه.

از نظر کتابداران گیرا ترین قابلیت کامپیوتر بدون شک آن است که می‌تواند از زوی تنها یک یادداشت که کتابدار به آن می‌دهد، اطلاعات را به چند طریق مرتب کند و امکان بازیابی آن ها را به روش های گوناگون به دست دهد. (لاوسی، ۱۳۷۴، صص ۱-۲).

امروزه به دلیل ورود کامپیوتر به عرصه کتابداری، این رشته به یکی از مطرح ترین رشته های روز تبدیل شده است.

زیرا با ورود کامپیوتر، مباحث جدیدی مانند اطلاع رسانی سریع، کتابخانه های الکترونیکی، کتب الکترونیکی، اشاعه اطلاعات، از طریق اینترنت به این رشته وارد شده است.

در ایران چندین شرکت کامپیوتری در زمینه نرم افزارهای کتابخانه ای مشغول فعالیت هستند و محصولات را که ارائه نموده اند مورد استقبال کتابخانه و آرشیه ها قرار گرفته است. رشته کتابداری به دلیل سر و کار داشتن با اطلاعات فراوان و افزایش روز افزون اطلاعات، همواره نیازمند استفاده از کامپیوتر و نرم افزار مربوط به آن است.

زیرا با امکاناتی که کامپیوتر در اختیار کتابداران قرار می‌دهد، آن ها می‌توانند عملیات ذخیره، بازیابی، جستجو، ویرایش، و... بر روی اطلاعات کتاب ها و مدارک موجود در کتابخانه را به راحتی انجام دهند. (محمدی فرد، ۱۳۸۱، صص ۷۳-۷۴) کتابخانه ها تا حد ممکن در جستجوی مکانیزه کردن فرآیندهای معمول خود بوده اند؛ بنابراین، اولین مراکز بودند که فناوری های رایانه ای را اقتباس کردند.

گزنش نظام های مدیریتی برای ایجاد فهرست پیشینه ها، از اولین نمونه های استفاده از پردازش رایانه ای در کتابخانه ها است. این کار فقط به عنوان ابزاری برای تولید کارت برگه های فهرست نویسی (و الفبایی) کردن آن ها در برگه (دان) آغاز شد تا کارمندان و مراجعین کتابخانه ها بتوانند از آن برای بازیابی منابع کتابخانه ای استفاده کنند. (دیگان، تانر، ۱۳۸۲، صص ۲۹).

مسأله تحقیق:

با اینکه نرم افزارهای کتابخانه ای فارسی در اواخر دهه ۱۳۶۰ تولید شده اند، و این دهه را باید شروع رایانه ای کردن کتابخانه دانست ولی در دهه ۱۳۷۰ است که رایانه ای کردن کتابخانه رواج زیادی پیدا کرده است و اکثر کتابخانه های بزرگ کشور به رایانه ای کردن امور خود پرداخته اند. (موسوی، ۱۳۷۸، صص ۲۴۷). دهه ۱۳۷۰ را باید در واقع شروع دست اندر کار شدن جدی کتابداران ایران در خودکار کردن امور کتابخانه و به طور کلی استفاده از نظام های کامپیوتری دانست. (فتاحی، ۱۳۷۴، صص ۶).

با در نظر گرفتن این مسأله که حدود دو دهه است که نرم افزارهای طراحی شده در داخل کشور در اختیار کتابخانه ها قرار گرفته اند، این نرم افزارها باید تا کنون تأثیر خود را بر روند کار کتابخانه گذاشته باشند و از سوی دیگر کتابداران باید به ضرورت وجود نرم افزارهای کتابخانه ای پی برده باشند.

در این پژوهش سعی شده تا میزان تأثیر و ضرورت وجود نرم افزارهای کتابخانه ای در کتابخانه ها از دیدگاه کتابداران مورد بررسی قرار گیرد.

هدف:

در پژوهش حاضر اهداف ویژه ای مد نظر است که می‌توان آن ها را چنین بر شمرد:

- ۱- تعیین میزان تأثیر کیفی نرم افزارهای کتابخانه ای بر روند کار کتابخانه.
- ۲- تعیین میزان ضرورت وجود نرم افزار در کتابخانه از دیدگاه کتابداران.

روش تحقیق:

این پژوهش یک مطالعه توصیفی-پیمایشی می‌باشد که اطلاعات آن با استفاده از پرسشنامه جمع آوری شده است. پرسشنامه شامل ۲۳ سوال می‌باشد که برای ۱۱ کتابخانه مورد پژوهش ارسال گردید. بعد از مدت زمان تعیین شده پرسشنامه ها جمع آوری شدند و مورد تحلیل و تفسیر قرار گرفتند.

جامعه پژوهش:

جامعه آماری این پژوهش شامل ۵ کتابخانه تخصصی از مجموع ۱۴ کتابخانه تحت نظارت کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی جندی شاپور اهواز، ۵ کتابخانه عمومی شهرستان اهواز از مجموع ۱۳ کتابخانه عمومی، و یک کتابخانه آموزشگاهی غیرانتفاعی می‌باشد. جمعاً در این پژوهش ۱۱ کتابخانه مورد مطالعه قرار گرفته که بصورت تصادفی انتخاب شده اند. البته در ابتدای پژوهش قصد بر این بود که ۵ کتابخانه عمومی، ۵ کتابخانه تخصصی و ۵ کتابخانه آموزشگاهی جامعه پژوهش را تشکیل دهند. اما بنا به گفته مسئولین زیربط در اداره کل آموزش و پرورش استان خوزستان، متأسفانه اکثر مدارس در شهرستان اهواز کتابخانه ندارند، اگر هم داشته باشند، تعداد منابع در حدی نیست که نیازی به استفاده از نرم افزار احساس شود.

این در حالیکه که شهرداری تهران حدود ۳ سال است که برای غنی کردن منابع کتابخانه های مدارس به آن ها کتاب اهدا می‌کند که در این مدت بطور متوسط به هر مدرسه شهر تهران هزار جلد کتاب اهدا شده است.

همچنین مدیریت امور کتاب و کتابخانه های سازمان فرهنگی هنری شهر داری تهران اقدام به اهدای نرم افزار تخصصی کتابداری به کتابخانه های مدارس، مساجد، حوزه های علمیه و مراکز فرهنگی هنری تابع شهرداری تهران کرد. که قیمت این نرم افزار با توجه به وضعیت و شرایط کتابخانه و نوع خدماتی که در کتابخانه ارائه می‌شود، بین ۸ تا ۲۵ میلیون ریال است، نرم افزار ۸۰۰ هزار تومانی به کتابخانه هایی با خدمات کمتر و نرم افزار ۲/۵ میلیون تومانی به کتابخانه های پیشرفته تر با سیستم های تحت شبکه اهدا می‌شود.

<http://www.tehransama.ir/NewsDetail.aspx?NewsID=۷۸۴۲>

تعدادی از کتابخانه های عمومی نیز ابتدای امر حاضر به همکاری نشدند اما با مراجعه به نهاد امور کتابخانه های عمومی استان خوزستان و جلب رضایت نهاد مبنی بر همکاری کتابخانه های عمومی جامعه مورد پژوهش که تحت نظارت این نهاد اداره می‌شوند، نامه ای خطاب به کتابخانه های عمومی نوشته شد تا همکاری لازم را به عمل آورند. اما، در مورد کتابخانه های تخصصی احتمالاً به دلیل اینکه از بین کتابخانه های دانشگاهی انتخاب شدند، روند توزیع پرسشنامه طی پژوهش با مشکلی مواجه نشد و خوشبختانه کتابخانه های مزبور، همکاری قابل قبولی ارائه دادند.

تفسیر داده ها:

همانطور که در جدول شماره (۱) مشاهده می‌شود ۵۴/۵۴٪ جامعه مورد پژوهش نرم افزار پارس آذرخش، و ۴۵/۴۵٪ نرم افزار نمایه را مورد استفاده قرار می‌دهند.

جدول شماره (۱)

طبق بررسی های انجام شده در ۴۵/۴۵٪ جامعه، دسترسی استفاده کنندگان

ردیف	تعداد کتابخانه	عمومی	تخصصی	آموزشگاهی
۱	۵	۵	۵	۱
۱	انتخاب نرم افزار	هبات امنای کتابخانه های عمومی کشور	کتابخانه مرکزی	کتابدار
۲	نام نرم افزار	نمایه	پارس آذرخش	پارس آذرخش
۳	بودجه خرید نرم افزار	نهاد امور کتابخانه های استان	معاونت پژوهش	بودجه مدرسه

به منابع تغییر نیکرده که بیشترین مقدار را به خود اختصاص داده است و به ترتیب گزینه های خیلی زیاد با ۲۷/۲۷٪، خیلی کم با ۱۸/۱۸٪ و اصلاً با ۹/۹٪ قرار دارند.

۶۳/۶۳٪ کتابداران معتقدند که نرم افزارها به میزان زیادی انتظارات آنها را برآورده کرده اند. (جدول شماره ۲).

جدول شماره (۲)

ردیف	انگیزه‌ها و نیازهای کاربران	محتویات	زبان	کم	محتوی کم	محتوی
۱	موانع برای استفاده از کتابخانه	-	-	۳۳,۳۳	۱	-
۲	انگیزه‌ها و نیازهای کاربران	۳	۳۳,۳۳	۱	۱۱۰,۱۱	۱

جدول شماره (۳)

نظرات کتابداران از	دقت و سرعت بالا	دسترسی آسان به منابع	پاسخگویی به نیازهای فنی کتابداران	جامع بودن	بی پاسخ
نرم افزار	۳	۳	۳	۳	۱

انتظارات کتابداران از نرم افزارها عبارتند از:

۱. دقت و سرعت بالا (۲۷.۲۷٪).
۲. دسترسی آسان به منابع (۹.۹٪).
۳. پاسخگویی به نیازهای فنی کتابداران (۲۷.۲۷٪).
۴. جامع بودن (۲۷.۲۷٪). (جدول شماره ۴)

جدول شماره (۴)

دلیل عدم استفاده برخی کتابخانه‌ها از نرم افزار	عدم اختصاص بودجه لازم	کمبود نیروی انسانی متخصص	عدم آشنایی با نحوه استفاده
۱	۱	۱	۱

۴۵.۴۵٪ کتابداران مهمترین دلیل عدم استفاده برخی کتابخانه‌ها از نرم افزار را کمبود نیروی انسانی متخصص عنوان کردند. (جدول شماره ۴).

جدول شماره (۵)

مزایای استفاده از نرم افزار	سرعت و دقت	صرفه جویی در فضای کتابخانه	تأثیر مثبت
۱	۱	۱	۱

۶۳.۶۳٪ جامعه پژوهش سرعت و دقت نرم افزار را مهمترین مزیت استفاده از نرم افزار برشمردند. (جدول شماره ۵).

با توجه به اینکه حدود دو دهه است در کتابخانه‌های ایران از نرم افزارهای کتابخانه‌ای استفاده می‌شود، انتظار می‌رود که کتابداران آموزش‌های لازم را طی دوره‌هایی دریافت کرده باشند، اما همانطور که نتایج پژوهش نشان می‌دهد ۸۱.۸۱٪ کتابداران در این زمینه آموزشی ندیده‌اند، این در حالیست که ۹۰.۹۰٪ مدیران کتابخانه‌ها با ورود نرم افزار موافق بوده‌اند. با این وجود در امر آموزش کتابداران برای استفاده از نرم افزار کوتاهی شده است.

۷۲.۷۲٪ از کتابداران معتقدند که در نرم افزارهای مورد استفاده اشکالاتی وجود دارد اما در انعکاس این نقیصه‌ها به مسئولین تنها ۳۶.۳۶٪ کتابداران اقدام کردند و ۵۴.۵۴٪ تمایلی به این کار نشان ندادند و ۹.۹٪ به این پرسش پاسخ ندادند.

۸۱.۸۱٪ کتابداران استفاده از نرم افزار را عاملی برای افزایش بازده کاری عنوان کردند و ۶۳.۶۳٪ در پاسخ به این سؤال که آیا مشکلاتی برای کتابخانه بوجود آورده، پاسخ منفی دادند.

این بررسی نشان می‌دهد که تأثیر کیفی نرم افزارهای کتابخانه‌ای بر روند کار کتابخانه از نظر کتابداران قابل قبول می‌باشد.

۵۴.۵۴٪ کتابداران در حال ورود اطلاعات فهرستبرگه‌ها می‌باشند و ۴۵.۴۵٪ کار ورود اطلاعات را به پایان رساندند و بر این باورند که به دلیل: ۱. سرعت بالای نرم افزار، ۲. صرفه جویی در فضای کتابخانه، استفاده از نرم افزار در کتابخانه ضروری می‌باشد. (جدول شماره ۶).

جدول شماره (۶)

ردیف	مورد مورد بررسی	بی	چ	بی پاسخ
۱	آشنایی با نرم افزارهای دیگر	۱	۶	۱
۲	مطالعه قبل از انتخاب نرم افزار	۱	۴	۱
۳	اجبار در استفاده از نرم افزار	۱	۳	۱
۴	آموزش جهت استفاده از نرم افزار	-	۹	-
۵	ورود تمام اطلاعات فهرستبرگه‌ها	۱	۶	-
۶	ایجاد مشکلات جدید برای کتابخانه توسط نرم افزار	۱	۷	-
۷	تلاش برای رفع مشکلات نرم افزار	۱	۶	-
۸	مورفولوژی سیستم مدیریت	-	۱	-
۹	تأثیر استفاده از نرم افزار بر موافقت شخصی	-	۶	-
۱۰	افزایش بازده کاری	-	۲	-
۱۱	نرمود ورود اطلاعات تمام فهرستبرگه‌ها	-	۲	-
۱۲	عدم استفاده از نرم افزار به دلیل آشنا نبودن با نحوه کار با سیستم	-	۸	-

بحث و نتیجه گیری:

با توجه به نتایج پژوهش، کتابداران، تأثیر کیفی نرم افزارهای کتابخانه‌ای بر روند کار کتابخانه را مثبت ارزیابی کرده و بر ضرورت وجود نرم افزارها در کتابخانه‌ها تأکید کردند. اما مسأله حائز اهمیت آموزش کتابداران است که تا کنون کمتر به آن توجه شده است.

کتابخانه‌ها در عصر تغییرات سریع فناوری شاهد تحول سازمانی و تغییر انتظارات کاربران خود هستند. این امر باعث می‌شود تا کتابداران خود را برای قبول مسئولیت‌های جدیدی که بطور مکرر با آن مواجه هستند، آماده سازند. مهارت‌ها و توانایی‌هایی که فرد در ابتدای زندگی حرفه‌ای خود کسب می‌کند ممکن است برای ده یا بیست سال بعد کافی و مفید نباشد.

فرآیند تغییر و آموزش رابطه تنگاتنگی با یکدیگر دارند و بدین معنا که تغییرات، کسب مهارت‌های جدید و آموزش را ضروری می‌سازد و آموزش نیز خود باعث تغییر می‌گردد. در فرآیند یادگیری و آموزش، فرد می‌آموزد که چگونه با تجربیات و شرایط جدید مواجه شود و عکس‌العمل مناسب را ارائه کند. در بعضی شرایط تغییر منجر به آموزش و در شرایط دیگری آموزش عامل و محرک تغییرات می‌گردد. به طور مثال هنگامی که نظام امانت خودکار در کتابخانه‌ای نصب می‌گردد، کتابداران از طریق آموزش و کسب مهارت‌های جدید خود را با شرایط بوجود آمده منطبق می‌نمایند. اما ممکن است کتابدار با آموزش و آموختن مطالبی در مورد کاربردهای رایانه در کتابخانه تصمیم بگیرد تا نظام امانت خودکار را برای نصب در کتابخانه پیشنهاد کند. در این

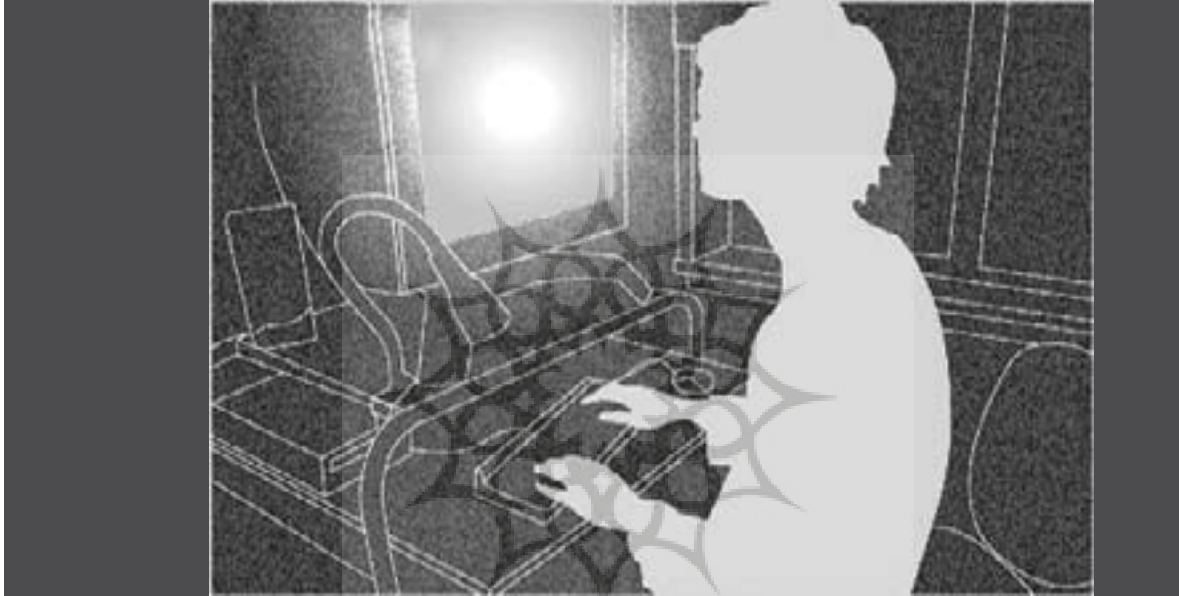
افزایش سودمندی و استفاده بهینه از این نرم افزارها دلیلی موجه برای آموزش عمیق تر کارکنان کتابخانه ها فراهم آورده است. (دیانی، داورپناه، ۱۳۸۱، صص. ۹۰۷).

البته وجود پاره ای مشکلات در نرم افزارهای تولیدی، مانع بهره گیری مطلوب از سوی کتابداران و استفاده کنندگان کتابخانه ها شده است، کتابداران نیز به دلیل عدم آشنایی کامل با نرم افزارها از تمام قسمت های این سیستم ها استفاده مطلوب را نداشته اند.

عدم وجود جایگاهی برای آشنایی با نرم افزارها در دروس کتابداری، کمبود دوره های آموزشی، و نیز مقالات علمی و... از جمله عوامل دخیل در این نا آشنایی بوده اند. (صنعت جو، عطایی، ۱۳۷۸، ص. ۲۷).

حالت یادگیری و آموزش باعث تغییر شده است. بنابراین دو فرآیند مذکور ارتباط نزدیکی با یکدیگر دارند و گاهی اوقات با یکدیگر تداخل می کنند. (پولاک، براون، ۱۹۹۷، صص. ۲۹۶-۲۹۷).

رواج روز افزون نصب نرم افزار و راه اندازی پایگاه های اطلاعاتی کتابخانه ای در انواع کتابخانه ها و مراکز اسناد، نیاز به دانش بهره گیری از نرم افزارهای کتابخانه ای را روز به روز ملموس تر کرده است. تعداد اندکی از کارکنان کتابخانه ها، همزمان با نصب هر نرم افزار، روش کار با نرم افزار را می آموزند. اما آموزشی که در این حد ارائه می شود، بسیار اندک است و بخش عظیمی از قابلیت های نرم افزارها ناشناخته و بی استفاده باقی می ماند.

پیشنهادات

- با توجه به مسائل ذکر شده پیشنهاداتی جهت رفع کاستی های موجود ارائه می گردد:
۱. برگزاری دوره های آموزشی منسجم ضمن خدمت برای کتابداران شاغل.
 ۲. گنجاندن درسی با عنوان کلی آشنایی با نرم افزارهای کتابخانه ای یا خودکارسازی کتابخانه در دروس کتابداری.

فهرست منابع:

۱. محمدی فرد، داود. (۱۳۸۱). آشنایی با نرم افزارهای کتابخانه ای. تهران: تکوک زرین.
۲. فتاحی، رحمت الله. آشنایی با نظام خودکار و نرم افزار کتابخانه. پیام کتابخانه، سال پنجم، شماره ۳ و ۴ (پاییز و زمستان ۱۳۷۴): ۱۶-۶.
۳. دیانی، محمد حسین؛ داورپناه، محمد رضا. (۱۳۸۱). مفاهیم و روشهای ذخیره و بازیابی اطلاعات در نظامهای رایانه ای کتابخانه های ایران. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، موسسه چاپ و انتشارات.
۴. باکلند، مایکل. (۱۳۷۹). کتابخانه های آینده. مترجم بابک پرتو؛ مقابله و ویراستاری حمید محسنی. تهران: نشر کتابدار.
۵. لاوسی، یان. (۱۳۷۴). کامپیوتری کردن کتابخانه. ترجمه مهناز ملکی معیری (اطهاری). تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
۶. گراهام، باربارا. (۱۹۹۶). یکپارچه سازی تکنولوژی جدید: کتابخانه های پژوهشی وارد آینده می شوند. در: گزیده مقالات ایفلا ۹۶ (چین): ۳۱-۲۵ اوت ۱۹۹۶. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۶، صص. ۱۴۴-۱۵۲.
۷. پولاک، میریام؛ براون کارن. (۱۹۹۷). تغییر و تحول در حرفه کتابداری و آموزش کتابداران. در: گزیده مقالات ایفلا ۹۷ (دانمارک): ۳۱ اوت-۵ سپتامبر ۱۹۹۷. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۶، صص. ۳۱۶-۲۹۶.
۸. دیگان، ماریلین؛ تانر، سیمون. (۱۳۸۲). آینده دیجیتالی کتابخانه ها: راهبردهایی برای عصر اطلاعات. ترجمه عباس گیلوری. تهران: دبیزش، چاپار.
۹. تقوی، مهدی. (۱۳۸۱). فن آوری اطلاعات و اطلاع رسانی: تأثیر آن بر روند توسعه کتابخانه ها. در: کتابخانه های دیجیتالی: گزیده مقالات همایش سراسری به سوی کتابخانه های دیجیتالی: تغییر یا تحول کتابخانه های سنتی. تهران: دبیزش. صص. ۲۷-۴۱.
۱۰. حقیقت جو، اعظم؛ عطایی، حسین. (۱۳۷۹). نرم افزارهای کتابخانه ای: تقابل حقیقت با ایده آل. در: فهرستهای رایانه ای: کاربرد و توسعه به مجموعه مقالات همایش کاربرد و توسعه فهرستهای رایانه ای در کتابخانه های ایران، ۲۷ و ۲۸ آبان ۱۳۷۸، مشهد: مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد: تهران: مرکز اطلاع رسانی و خدمات علمی جهاد سازندگی. صص. ۲۷-۳۸.
۱۱. موسوی، افشین. (۱۳۷۹). بررسی تطبیقی نرم افزارهای کتابخانه ای از دیدگاه فهرست نویسی. مجموعه مقالات همایش کاربرد و توسعه فهرستهای رایانه ای در کتابخانه های ایران، ۲۷ و ۲۸ آبان ۱۳۷۸، مشهد: مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد: تهران: مرکز اطلاع رسانی و خدمات علمی جهاد سازندگی. صص. ۲۴۷-۲۷۰.